

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Creating Pocket Parks for Regenerating People's Social Interactions, Case study: Khorramdareh City

Mohammad Taghi Heydari ^{1,*}, Anita Majidi Heravi ², Maryam Rahmani ³

¹ Associate Professor, Department of Geography, Faculty of Humanities, Zanjan University, Zanjan, Iran.

² Ph.D. in Geography and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran.

³ Ph.D. in Political Geography, Kharazmi University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received	2020/12/28
Revised	2021/03/16
Accepted	2021/05/21
Available Online	2022/12/31

Keywords:

Pocket Parks
Social Production of Space
Co-Presence
Khorramdareh City

Use your device to scan
and read the article online

Number of References

48

Number of Figures

5

Number of Tables

7

Extended ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: Urban space is an essential element of a healthy urban life and an arena for shaping human beings since this public life requires tolerance between human beings. Today, the pocket park approach has been introduced as a platform for creating potential capacities for public space development. The fragmentation of the urban fabric, the destruction of public spaces, and the outbreak of the Coronavirus as a rogue crisis have increased the depth and breadth of production of such a space. Until yesterday, neighborhoods, public baths, mosques, etc., were the basis for friendly and neighborly relations between individuals and families. Today, the development of parks, especially local orchards, can pave the way for the beginning, consolidation, and continuation of friendly and neighborhood relations between local people due to the reduction and elimination of the people's social role. This is because local parks are places where different groups and social strata get to familiarize themselves and interact with each other. Therefore, the need to use pocket parks as important social stimulus projects of the city, promoting authority and social development, establishing capacity, and developing social capital is considered essential. Khorramdareh city's capacities and potential in creating local green space in general and pocket parks, in particular, can increase the city's social presence by benefiting from citizens' participation; because such parks are considered a lost space in the hierarchy of Khorramdareh urban parks. They can play an effective role in creating relaxation, interactions, and leisure spaces for citizens. The reproduction of pocket parks as a driving force for social presence in Khorramdareh was one of the main objectives of this study. The creation of pocket parks as a driving force for social presence in Khorramdareh was one of the main objectives of this study, and creating a city with a social, democratic, and citizen-oriented quality is one of the consequential goals of this research. This research is aimed at revitalizing the neighborhoods of Khorramdareh in the form of pocket parks and to provide solutions to use its capacity to develop relationships and interactions in the form of neighborhood units. According to the topic, the mental gap of the research investigates the conditions in which pocket parks revitalize the socialization of Khorramdareh neighborhoods. With this approach, the purpose of the present article is to introduce the pocket park development approach as the most effective method in promoting the production of social presence in the neighborhoods of the Iranian city.

METHODS: The present study is applied in terms of research type, and the research nature is based on a combination of qualitative strategies and correlation method. The current research is hybrid in terms of type, application, and nature. The present study is also considered cross-sectional in terms of time span (September 2017). In order to collect the data required for the research, documentary sources were studied, and some field observations were conducted. Consequently, a factor analysis test, one-sample T-test, and path analysis test in the form of DPSIR model have been run to analyze the data.

FINDINGS: The presence of plants, trees, and generally natural elements in public spaces encourages people to be present in these spaces. Research has shown that there is a direct relationship between the use of public spaces and the duration of people's presence in these spaces with the number and location of trees. Therefore, the existence of green

Extended ABSTRACT

space, by increasing the use of public spaces and the presence of people, will increase the solidarity and social motivation for the neighborhoods in Khorramdareh city. According to the results, the more such high-quality areas are created in neighborhoods, the more opportunities are provided for group social interactions such as meeting, chatting, playing games, sports, etc. As a result of the above activities, these aforementioned spaces acquire the characteristics of vitality and civil life while offering the characteristics of a place.

CONCLUSION: The results of the studies showed that the promotion index of social and neighborhood relations has the highest coefficient, with an impact rate of 4.83. In addition, the classification of indicators affecting the creation of social presence in the form of DPSIR model showed that the "pressure" index with a total effect factor of 0.713 has the greatest impact and causal relationship for creating social coexistence by creating parks in the city of Khorramdareh. Given that the pressure component consists of indicators (quality of social trust between residents; quality of feeling social security; quality of responding to the personality of individuals; a variety of activities tailored to the different needs of different groups of people during the day), these components should be emphasized in the creation of social presence in the city of Khorramdareh. Furthermore, examining what people want from pocket parks and leisure areas and the qualities they like should be on the agenda of employers, investors, and executive working groups. Therefore, the need to review and explore pocket parks, which can be a place for social interaction and increase the presence of people, is significant.

HIGHLIGHTS:

- Using a semi-structured questionnaire to determine the indicators of co-presence drivers through the park envelope and the integration of data and how they affect each other through the DPSIR model.
- The need to use pocket parks as stimulating projects for social presence in the city; In order to be effective with the approach of promoting authority and social development, capacity building and development of social capital.

ACKNOWLEDGMENTS:

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-forprofit sectors.

CONFLICT OF INTEREST:

The authors declared no conflicts of interest.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Heydari, MT.; Majidi Heravi, A.; Rahmani, M., (2022). Creating Pocket Parks for Regenerating People's Social Interactions, Case study: Khorramdareh City. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism.*, 13(2): 21-39.

<https://dx.doi.org/10.30475/isau.2021.264783.1605>

https://www.isau.ir/article_133825.html

خلق پارک جیبی (پاکت پارک) و بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر؛

نمونه موردی: شهر خرمدره

محمد تقی حیدری^{۱*}، آنیثا مجیدی هروی^۲، مریم رحمانی^۳

۱. دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

۲. دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. دکترای جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

فضاهای سبز شهری می‌توانند به عنوان بستری مناسب برای توسعه روابط اجتماعی و ارتقاء ارزش‌های فرهنگی جامعه مورد استفاده قرار گیرند. در کشورهای در حال توسعه مانند ایران، توجه به پارک‌های جیبی بیشتر با هدف تأمین حداقل فضای سبز مورد نیاز برای شهرها احساس نیاز می‌شود و در این میان به علت اثرگذاری این پارک‌ها بر نوع و کیفیت روابط میان شهروندان، کیفیت و چگونگی این تأثیرات در طراحی پارک‌ها نیز به دقت باید تبیین شود. با توجه به این امر شکاف ذهنی نوشتار حاضر بر این امر استوار است که اجتماع‌پذیری پارک‌های جیبی در شهر خرمدره تحت تأثیر چه شرایط و شیوه‌ای تولید می‌شود؟ با این رویکرد هدف نوشتار حاضر معرفی رهیافت توسعه پارک‌های جیبی به عنوان مؤثرترین روش در ارتقاء بخشی به تولید هم‌حضور اجتماعی در محلات شهر ایرانی می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر نوع، کاربردی و به لحاظ ماهیت روش، ترکیبی شامل راهبردهای کیفی و همبستگی و به لحاظ قلمرو زمانی، مقطعی (شهریور ۱۳۹۸)، جهت جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز تحقیق از منابع اسنادی و مشاهده میدانی (مصاحبه با ۳۸۴ نفر از سرپرستان خانوار) و به منظور تجزیه داده‌ها از آزمون تحلیل عاملی، آزمون T تک‌نمونه‌ای و آزمون تحلیل مسیر در قالب مدل DPSIR، استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد خلق پارک‌های جیبی می‌تواند بیشترین تأثیر را در ارتقاء مناسبات همسایگی داشته باشد. همچنین شاخص‌های انگیزش اجتماعی در محله و ارتقاء آسایش و تصور ساکنین در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. آزمون تحلیل مسیر در قالب مدل DPSIR نیز نشان داد شاخص "فشار" با ضریب اثر کل ۰/۷۱۳ بیشترین تأثیر و رابطه علی را بر بازتولید هم‌حضور اجتماعی بواسطه ایجاد پاکت پارک در شهر خرمدره دارد. با توجه به این‌که مولفه فشار متشکل از شاخص‌های کیفیت اعتماد اجتماعی بین ساکنین، کیفیت احساس امنیت اجتماعی، کیفیت پاسخگویی به شخصیت افراد و تنوعی از فعالیت‌ها متناسب با نیازهای مختلف گروه‌های متنوع افراد در طول شبانه روز، می‌باشد، لذا این عوامل باید در بطن برنامه‌ریزی در راستای بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر خرمدره مورد توجه قرار گیرد.

نکات شاخص

- استفاده از پرسشنامه نیمه‌ساخت‌یافته برای تعیین شاخص‌های پیشران خلق هم‌حضور از طریق پارک‌جیبی و تلفیق داده‌ها و نحوه اثرگذاری آن‌ها بر یکدیگر از طریق مدل DPSIR.

- ضرورت کاربست پارک‌های جیبی به عنوان پروژه‌های محرک هم‌حضور اجتماعی شهر؛ به منظور اثربخشی آن با رویکرد ترویج اقتدار و توسعه اجتماعی، ظرفیت‌سازی و توسعه سرمایه اجتماعی.

نحوه ارجاع به مقاله

حیدری، محمد تقی؛ مجیدی هروی، آنیثا و رحمانی، مریم. (۱۴۰۱). خلق پارک جیبی (پاکت پارک) و بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر؛ نمونه موردی: شهر خرمدره، نشریه علمی معماری و شهرسازی ایران، ۱۳(۲)، ۳۹-۲۱.

* نویسنده مسئول

تلفن: ۰۰۹۸۹۱۲۷۴۰۷۰۸۷

پست الکترونیک: mt.heydari@znu.ac.ir

مقدمه

فضای شهری، عنصر ضروری زندگی سالم شهری و میدانی برای شکل‌بخشیدن به انسان است (Parsi, 2000: 2). شهر فضای نمادین رویارویی با بیگانه، با غیر، با متفاوت است، زندگی عمومی در آن، یعنی شکلی از زندگی اجتماعی با غریبه‌ها و تماس با آنهاست؛ و این زندگی عمومی، نیازمند رواداری^۱ بین انسانهاست (Ashlaghi, 2020: 4). امروزه رهیافت پارک‌های جیبی بستری برای خلق ظرفیت‌های بالقوه برای توسعه فضای عمومی معرفی شده و می‌توان از این طریق در فضاهای موجود با طراحی فضای سبز و باز عمومی به‌طور مجدد آشتی بین انسان و طبیعت ایجاد نموده و به عنوان عنصر قدرتمند محله، بستری برای تعاملات اجتماعی مثبت غیررسمی فراهم نمود. خلق پارک‌های کوچک مقیاس شهری در هر مقیاسی می‌تواند فعالیت‌های اجتماعی را تسهیل کند، ارتباطات را ترغیب کند، از طریق این فضاها، آلودگی سروصدا و صوتی کاهش می‌یابد، قرار گرفتن در معرض فضای سبز، از جمله فضای سبز اطراف (فرامحلی) و فضای مجاور محله ای، می‌تواند بهزیستی درک شده را بهبود ببخشد (Wu et al., 2018: 87). این امر (پدیدیده عمومی^۲ بخشی به فضا) از طریق پارک‌های جیبی در کنار چندپارچه‌شدن بافت شهری و از بین رفتن فضاهای عمومی، خصوصی‌سازی فضاهای عمومی و رنسانس شبه‌فضاهای عمومی (Mandeli, 2019: 2) از یک سو و از سویی دیگر با شهری شدن فضا و سپری شدن بخش عمده‌ای از زندگی روزمره شهروندان در کنج ساختمان‌های بلندمرتبه و حوزه خصوصی؛ نیمه خصوصی/نیمه عمومی ضرورت یافته و در سایه شیوع ویروس کرونا^۳ به عنوان بحران سرکش، دیر مهار^۴ و بحران بنیادین^۵ بر ژرفا و پهنای تولید چنین فضایی افزوده می‌شود.

بیان مساله

پاکت پارک‌ها دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی هستند، با مزایایی چون درمان بیماری‌های روحی، محیطی مطلوب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و نظایر اینها، که در عین حال شاخصی برای ارتقاء کیفیت فضای زندگی و توسعه جامعه محسوب می‌شوند (Balarm & Dargicevc, 2005 Quoted from Aziz-) (zadeh et al., 2015: 3). خلق چنین فضاهایی به لحاظ اجتماعی می‌تواند با سطوح پایین محرومیت، پیوستگی اجتماعی قوی، ارتباطات خوب و پویایی میان لایه‌های اجتماعی، روحیه جمعی و غرور مدنی، دامنه وسیعی از شیوه‌های زندگی، روابط موزون و جامعه شهری با طراوت توصیف گردد (Ha-bibi, 2013: 77). باید در نظر گرفت اگر تا دیروز محله‌ها، چهارسوق‌ها، گرمابه‌های عمومی، مساجد و... زمینه‌ساز روابط دوستی و همسایگی بین افراد

و خانواده‌ها بودند، امروزه در کنار آنها و یا با کاهش و محو نقش اجتماعی آنها، توسعه پارک‌ها و به خصوص بوستان‌های محلی می‌تواند زمینه‌ساز آغاز، تحکیم و استمرار روابط دوستی و همسایگی بین افراد محلی باشد؛ زیرا پارک‌های محلی، مکان آشنایی و تعامل گروه‌ها اقشار مختلف اجتماعی با یکدیگر هستند (Mahdavian, 2001: 260). فضاهای سبز مناسب محلی می‌توانند به عنوان مرکز محله، بستری برای تعاملات اجتماعی مثبت غیررسمی فراهم کنند (Sozanchi & Tarive, 2011: 108). دستاورد نظری مطالعات صورت گرفته برای تجربه شهرسازی و مدیریت شهری در جامعه نشان می‌دهد که لازم است در نظام شهری ایران توجه ویژه‌ای به حفظ و کارایی فضاهای عمومی در مقیاس کلان و خرد در محیط شهری صورت گیرد؛ زیرا تحقق حق به شهر مستلزم وجود فضاهای عمومی قدرتمند در شهر است (ShareiPour, 2016: 64). بنابراین ضرورت کاربست پارک‌های جیبی به عنوان پروژه‌های محرک هم‌حضور اجتماعی شهر، به منظور اثربخشی آن با رویکرد ترویج اقتدار و توسعه اجتماعی، ظرفیت‌سازی و توسعه سرمایه اجتماعی مهم قلمداد می‌شود.

شهر خرمدره نیز به دلیل داشتن ظرفیت‌ها و پتانسیل‌ها در زمینه‌ی ایجاد فضای سبز محلی بطور عام و پارک‌های جیبی به‌طور خاص، می‌تواند با سودجویی از مشارکت شهروندان به رشد و توسعه هم‌حضور^۶ اجتماعی شهر بیفزاید؛ زیرا این گونه پارک‌ها به عنوان فضای گمشده از سلسله مراتب پارک‌های شهری خرمدره هستند که می‌توانند نقش موثری در حیطه آرامش، تعاملات و فضای فراغت و بازی شهروندان داشته باشند؛ بدیهی است خلق و بازسازی چنین پارک‌هایی بر روی سه گروه اجتماعی تأثیر می‌گذارد: ۱- افراد شامل مردم محلات شهر خرمدره؛ ۲- مراجعه‌کنندگان به پارک‌ها، کسبه اطراف؛ ۳- نهادهای محلی شامل شهرداری و معاونت‌های تابعه، مراکز آموزشی، پلیس، نیروی انتظامی؛ ۴- بنیادهای اجتماعی شامل شرکت‌های مختلف پیمانکاری، شرکت‌های خصوصی تجهیز امکانات و زیباسازی پارک‌ها و ترمیم و بازسازی فضای سبز. در مجموع احداث چنین پروژه‌هایی به طور غیرمستقیم برای کل محله، منطقه و شهر حامل سود و منفعت فراوانی است. پیامدهای مثبت آن افزایش روحیه تعلق و همبستگی اجتماعی، افزایش اعتماد اجتماعی، بالا رفتن سرمایه اجتماعی، نشاط شهروندی یک جامعه و یا توسعه متوازن و هماهنگ شهری است. بنابراین بازتولید پارک‌های جیبی به عنوان پیشرانی برای هم‌حضور اجتماعی شهر خرمدره از اهداف اصلی این پژوهش و بازتولید شهری با کیفیت اجتماعی، دموکراتیک، انسان‌مدار، مردم‌مدار^۷ و مردم‌دوست^۸ یا شهروندمدار از اهداف تبعی این پژوهش می‌باشد؛ تا محلات شهر خرمدره در کالبد پارک‌های جیبی احیا و راهکارهایی برای

و سرگرمی و منافع جسمی و روحی فراوانی را برای شهروندان مهیا می‌کند (Aminiyan & Aminiyan, 2014: 4). پارک‌های جیبی به عنوان یکی از متاخرترین رویکرد توسعه فضای سبز، استفاده بهینه از قسمت‌های رهاشده‌ای است که به‌خصوص در مرکز محلات شهری پراکنده‌اند (Monin, 2007: 54). پارک‌های جیبی به‌عنوان پارک‌های کوچک شناخته می‌شوند و فضاهای باز شهری در مقیاس کوچک هستند. فضاهای کوچکی که به وسیله ساختمان‌های تجاری یا خانه‌ها احاطه شده و بافت متراکم شهری را از هم جدا می‌کنند. این پارک‌های کوچک به‌عنوان پارک‌های محله‌ای کوچک مقیاس عمل کرده و گستره‌ای از نیازها را برطرف می‌کنند. عملکردها در این پارک‌ها شامل رویدادهای کوچک مانند زمین‌بازی برای کودکان، فضای استراحت یا ملاقات دوستان یا مکان خوردن غذا و غیره است. این پارک‌ها می‌توانند پناهگاهی در برابر شلوغی‌های شهر و همچنین مکانی برای استراحت و تمدد اعصاب باشند. به علت محدود بودن پارک و متنوع بودن نیازهای کاربران، ممکن است درگیری بین گروه‌های مختلف بالا گیرد، در نتیجه در سازمان‌دهی پارک‌های جیبی، طراحان اغلب باید به‌گونه‌ای عمل کنند که تمامی گروه‌ها بتوانند همزیستی مسالمت‌آمیزی در کنار هم داشته باشند. یکی از مشخصات ویژه و منحصر به فرد پارک‌های جیبی این است که ممکن است از فضاهای خالی یا فضاهای فراموش شده ایجاد شوند. متأسفانه ساخت این پارک‌ها بسیار آسان‌تر از نگهداری آن‌هاست؛ چراکه بدون طراحی کارآمد، حمایت جامعه، استفاده و نگهداری از آن، رو به ویرانی می‌گذارند. به‌طور کلی می‌تواند گفت پارک‌های جیبی نواحی کوچکی از فضاهای عمومی دعوت‌کننده هستند که فضایی را برای فرار از فشار و شلوغی شهر فراهم می‌کنند. این دسته از پارک‌ها می‌توانند به شیوه‌های بسیار متنوع ایجاد شوند و در حیات کالبدی شهر وارد شوند (Jamilian, 2011: 58). البته باید در نظر گرفت پارک‌های شهری جزئی از فضای سبز شهری محسوب می‌شود، ولی یک تفاوت عمده بین پارک و فضای سبز وجود دارد، که الزاماً هر پارک فضای سبز دارد؛ ولی هر فضای سبزی پارک قلمداد نمی‌شود، چرا که پارک علاوه بر فضای سبز، از بازدهی اجتماعی بسیار بالایی برخوردار است (Meshkini & Rahimi, 2010: 105). بنابراین اهداف در پارک‌های مختلف بسته به شرایط حاکم، از ارزش و اولویت متفاوتی برخوردارند. لذا هدف از طراحی پارک جیبی را می‌توان به‌صورت زیر عنوان نمود: ۱- فضایی برای رویدادهای کوچک به‌ویژه رویدادهای محله‌ای؛ ۲- زمین‌بازی کودکان به‌صورت بسیار ابتدایی؛ ۳- فضاهایی برای استراحت یا ملاقات دوستان، ۴- فضاهای صرف نهار؛ ۵- فرار از شلوغی نواحی پیرامون شهر؛ ۶- ایجاد فرصتی برای استراحت و تمدد اعصاب؛ ۷- ایجاد فرصت‌هایی برای افزایش میزان نفوذپذیری سطوح در سراسر محدوده؛

استفاده از ظرفیت آن برای توسعه روابط و تعاملات در قالب واحدهای همسایگی ارائه شود. با توجه به مبحث پیشین شکاف ذهنی تحقیق بر این امر استوار است که اجتماع‌پذیری محلات شهرخمرده توسط پارک‌های جیبی تحت تاثیر چه شرایط و شیوه‌ای تولید می‌شود؟ برخی ضرورت پرداختن به موضوع فوق را در مقوله‌های زیر بیان کرد:

- ارتقاء تعاملات اجتماعی در میان شهروندان.
- ارتقاء حس حضور شهروندان در عرصه‌های مختلف شهری.
- تأمین نیازهای روانی و عاطفی شهروندان ناشی از فضاهای عمومی و شهری.
- ارتقاء حس تعلق افراد به فضاها.
- تحکیم نقش واحدهای همسایگی و جلوگیری از خاموشی و رانده‌شدن فضاها.

مبانی نظری

محلات و خیابان‌های با شکوه، اغلب زیبایی خود را از درخت کسب کرده‌اند. درخت ساده‌ترین و ارزان‌ترین وسیله‌ای است که از طریق آن می‌توان کیفیت فضای خیابان را ارتقاء بخشید، که نه تنها اکسیژن، سایه، کاهش دما و اثر آن بر میکروکلیم، کاهش آلاینده‌های هوایی و صوتی، کیفیت نور و راحتی را تأمین می‌کند، بلکه با رنگ سبز خود از منظر روان‌شناختی، احساس آرامش را به افراد می‌دهد و در عین حال فراهم‌کننده تفکیک فضاهای مخصوص پیاده از سواره، ایجاد سپر ایمنی برای عابر پیاده می‌باشد (Bahraini, 2001: 246). پارک‌های جیبی امروز به عنوان راه‌حلی برای جبران بخشی از کمبود فضا در مراکز شهری، مجتمع‌های مسکونی و دیگر عرصه‌های شهر مطرح است، آن هم در شرایطی که در شهرها با توجه به افزایش تراکم ساختمانی و جمعیتی بیش از هر زمان دیگر نیاز به فضاهای باز و سبز، آن هم فضاهای کوچک و ارزان، احساس می‌شود. امروزه یکی از مهمترین فضاهای موجود در شهرها، فضاهای کوچکی است که بنا به دلایل مختلف از جمله ابعاد بسیار کوچک، موقعیت و قرارگیری و غیره، امکان استفاده از آن‌ها برای کاربری‌های شهری با مقیاس متوسط و بزرگ وجود ندارد. از طرفی این فضاها بواسطه اینکه معمولاً بدون متولی نیز هستند، به مکان‌های دنجی برای بسیاری از بزه‌های اجتماعی تبدیل می‌شوند، همچنین مشکلات زیست محیطی و بصری ناشی از وجود این زمین‌ها از دیگر دلایل اهمیت آنهاست (Zandiye & Hesari, 2016: 115). توجه به فضاهای رهاشده و شناسایی این فضاها و برنامه‌ریزی جهت استفاده درست از آن‌ها، علاوه بر اینکه امنیت را در محیط‌های شهری بالا برده و مشکلات ناشی از این نوع فضاهای بی‌دفاع را کاهش می‌دهد، می‌تواند به توزیع عادلانه خدمات و استفاده بهینه از زمین در توسعه‌های شهری کمک کند. این فضاها دارای ارزش اکولوژیکی طبیعی بوده

از فضای سبز شهری جزء پارک‌های جیبی محسوب می‌شوند. به طور کلی می‌توان گفت پارک‌های جیبی فضاهای سبز شهری هستند که مالکیت‌شان و مدیریت‌شان توسط مردم محلی و به صورت داوطلبانه صورت می‌گیرد و خصوصیت مردمی بودن، از مهمترین خصوصیات متمایزکننده این پارک‌ها از سایر پارک‌هاست (Alikhani & Asayesh, 2013: 4). شکل ۱، نمونه‌های جهانی از پارک‌های جیبی را نشان می‌دهد.

۸- کاهش فشار از روی پارک‌های بزرگ‌تر؛ ۹- افزایش مشارکت مردمی؛ ۱۰- ترویج اصول فرهنگی در منطقه؛ ۱۱- بهبود منظر فضاهای بدمنظر در شهر؛ ۱۲- استفاده و به‌کارگیری فضاهای بلااستفاده و رهاشده شهری (Rostamkhani & Laghaei, 2004: 35). متوسط سایز این پارک‌ها در دنیا ۳۰۰۰ فوت‌مربع یا همان ۲۷۸/۷ مترمربع می‌باشد که با توجه به روند بومی‌سازی و طبق دسته‌بندی پارک‌های شهری می‌توان گفت ترجیحاً قطعات کمتر از ۵۰۰ مترمربع

Pocket Park in Pali

Pocket Park in Philadelphia

Fig.1. The construction of a pocket park in the city has made the atmosphere of these cities attractive

(Nordh et al., 2013: 13; Jasprizza, 2000: 69)

استدلال‌های قوی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان برای خلق و توسعه شبکه‌های چندکارکردی فضاهای سبز در سطوح مختلف ارائه می‌دهد (Girma et al., 2019: 3). توجه به کیفیت محوطه‌سازی می‌تواند در شادی بخشی و سلامت روانی و کاهش فشارهای روحی و تنش استفاده‌کنندگان که در محیط ساکن هستند، تاثیرگذار باشد. طبق تحقیقات مشترکی که در دانشگاه‌های آکسفورد و سالفورد انجام شده است، نکات کلیدی به عنوان محورهای با اهمیت در رسیدن به کیفیت مطلوب زندگی در رابطه با محوطه‌سازی و فضای سبز به دست آمده که نظریه محیط فاقد سرگرمی، در این رابطه قابل توجه است. این نظریه می‌تواند در ارتقای کیفیت فضای باز در همسایگی‌ها مورد استفاده قرار گیرد (Azemati & Zarghami, 2012: 26). از سویی دیگر در عصر کنونی که نگرش و رویکردهای اکولوژیکی یکی از مهمترین مباحث روز دنیا در توسعه پایدار و برنامه‌ریزی

از سطح ملی تا سطح محلی، دولت‌های سراسر جهان می‌کوشند توسعه پایدار را در برنامه‌ریزی‌های خود بگنجانند. در هسته این پارادایم، دستیابی به "برد-برد" همزمان وجود دارد، یعنی پاسخگویی به نیازهای بشر در حال حاضر و در عین حال محافظت از نیازهای نسل‌های آینده (Stokes and Seto, 2018: 28). پایداری شهری به عنوان یک مفهوم مطرح گردید تا مسائل زیست محیطی و اجتماعی فرایند شهرنشینی سریع جهان را تعدیل کند. با گذشت زمان، پایداری شهری با رویکردهای متفاوت و اغلب بین رشته‌ای (ایده بیوفیلیک، زیرساخت‌های سبز؛ تنوع زیستی و... راه‌حل‌های طبیعت محور در جهت پایداری اکوسیستم در جهت رفاه و خوشبختی انسان ارائه می‌کنند)، منعکس گردید (Kremera and Haase, 2020: 4). در این بین شواهد حکایت از تاثیرات مثبت تماس با طبیعت شهری و شهر سبز روی سلامتی شهروندان و آسایش آنان دارد و این امر

اجتماعی- حیاتی (فضایی برای جوانان، کودکان، زنان و مردم فعال) داشته باشد. این باز نمود از فضا در تقابل با خوانشی است که مطابق آن ذینفعان، افراد یا گروه‌های حاضر ظاهراً در فضا سکونت و موجودیت بیرونی دارند. فراتر از دریافتِ تقابلی مذکور، در مورد هر فضای تولید شده که مبتنی بر تاریخ است، دقیقتر این است که بگوییم این فضای تولید شده و مسبوق به تاریخ، پیش از آنکه اجتماعی شونده باشد، به واسطه‌ی شبکه‌های حضوری مختلف، اجتماعی کننده است (Lefebvre, 1991 Quoted from Yazda- nian et al., 2016, 75).

به نظر می‌رسد یکی از نظریه‌هایی که قدرت تبیین‌کنندگی بالایی دارد، نظریه تولید اجتماعی فضا هانری لوفور^{۱۲} است. لوفور مفهوم فضایی شدن اجتماعی را ارائه می‌دهد و آن را فضای حاوی خاطره جمعی، نماد دوره تاریخی معین و محل رویارویی جریان روابط عام و خاص اجتماعی تعریف می‌کند (Lefebvre, 1991: 17). از نظر لوفور، هر فضا، نوعی تولید اجتماعی است. مفهوم واژه «اجتماعی» در این نظریه، نه تنها به روابط اجتماعی بین مردم اشاره دارد، بلکه به روابط متقابل بین نهادهای قدرت، مردم، ذینفعان و کاربران فضا نیز دلالت می‌کند. در چهارچوب این نظریه، فضای عمومی نیز به مثابه نوعی فرایند و نوعی محصول، تولید می‌شود و این مردم هستند که به فضای عمومی ساخته شده توسط برنامه‌ریزان و سرمایه‌گذاران، کارکرد اجتماعی داده و آن را مصرف می‌کنند. بنابراین برای فهم یک فضای عمومی باید چگونگی تولید آن را براساس ارتباط بین ابعاد فیزیکی، ذهنی و اجتماعی آن مطالعه نمود (Poor Ahmad et al., 2018: 138). تأکید لوفور بر اختصاص دادن فضا به شهروندان بر مبنای حق استفاده ساکنان شهر از تمامی فضاهای شهر به منظور برخورداری از احتیاجات زندگی روزمره می‌باشد. حق مختص دانستن فضا به شهروندان مترادف با ارجح دانستن ارزش بهره‌وری فضا بر ارزش مبادله‌ای آن می‌باشد؛ به گونه‌ای که دسترسی حضور و استفاده برابر و مستمر را برای تمامی ساکنان شهر تضمین نماید (Marofi & Vahidi Borji, 2015: 7). جدول ۱، شیوه‌های مختلف حضور افراد در فضا در نظریه‌های اجتماعی را نشان می‌دهد.

پیشینه پژوهش

مطالعات توسعه فضاهای سبز با رهیافت به کارگیری پارک‌های جیبی در کشورهای توسعه یافته

شهری به‌شمار می‌رود؛ از نخستین مصادیق کاربردی دانش بوم‌شناسی شهری در حوزه شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری، می‌توان به برنامه‌ریزی اکولوژیک محور (زیست بوم محور) در مقیاس محله‌ای اشاره نمود که این مفهوم در اوایل قرن بیستم تبیین شده و اقدامات عملی آن نیز از نیمه‌های همان قرن شکل گرفته است. به تدریج و با تقویت جایگاه حفاظت از محیط زیست و فرآیندهای اکولوژیک در سیستم برنامه‌ریزی، رویکردهای اکولوژیک از سطوح ملی و منطقه‌ای به سطوح پایین‌تر برنامه‌ریزی نفوذ نموده است، به طوری که در سال‌های اخیر شاهد طرح‌ها و برنامه‌های متعددی در این راستا در بسیاری از شهرهای کشورهای جهان از جمله ایران می‌باشیم (Movahed & Tabibiyan, 2018: 178). بوم‌شناسی شهری، چارچوبی برای درک چگونگی اثرات ساختار اجتماعی در بازتولید محیط‌های شهری است، این دیدگاه ریشه در نظریه‌های «تولید اجتماعی فضا» دارد. براساس دیدگاه فوق، محیط‌های شهری از ساختارهای اجتماعی و فیزیکی ترکیب یافته‌اند که به طور فعالانه و در یک فرایند تاریخی تولید می‌شوند. از این رو هریک از عناصر شهری، مانند: پارک‌ها، آسمان‌خراش‌ها و ...، تجسم فرایندهای اجتماعی و فیزیکی هستند. بعلاوه، فضاهای سبز شهری، نوعی تولید اجتماعی محسوب می‌شوند. زیرا، ایجاد و گسترش آن‌ها متأثر از اقتصاد سیاسی و تصمیمات مدیران شهری و الگوی فضایی مالکیت عمومی و خصوصی است. به این ترتیب، مطالعه آن نیز می‌تواند نشان‌دهنده جنبه‌هایی از روابط متعامل و برهم کنش شرایط اقتصادی - اجتماعی و فضایی حاکم بر جامعه شهری باشد (Karami et al., 2012: 10). حق تخصیص فضا به شهروندان صرفاً حق استفاده از فضاهای موجود شهر نیست؛ بلکه تولید فضا هم راستا و پاسخگو به نیازهای ساکنان نیز می‌باشد (Marofi & Vahidi Borji, 2015: 7).

تصور فضا بدون محتوا و روابط اجتماعی و در مقابل درک و تصور جامعه بدون اجزاء و مناسبات فضایی مشکل است. این یک فرآیند متقابل است که مردم و جوامع در آن فضاها را از همان زمان که به روش‌های مختلف به وسیله‌ی آن‌ها تحت تأثیر قرار می‌گیرند، خلق و اصلاح می‌کنند (Yazdaniyan et al., 2016: 76). فضا به واسطه‌ی حضور یک سوژه^{۱۰} اجتماعی در آن به تجربه‌ی زیسته^{۱۱} تبدیل می‌شود و عوامل تعیین کننده بر آن حاکم می‌شود که ممکن است مشخصه‌ی عملی (جنبه‌ی کاری و بازاری) یا

Table 1. Different ways of presence of people in space in social theories (Yazdaniyan et al., 2016: 83)

Theory	Concepts
Production of space	Contradiction between social space and space planned by the forces shaping space
Creative action	Liberation of individuals from the external and imposed order of space by maximizing the potential of individual and group
Urban riots	Shaping everyday life as a contrast between the production of space and its passive consumption
Symbolic resistance	Symbolic presence in space with distinct behavioral patterns and contrary to the behavioral logic of that space

می‌باشد؛ مطالعات انجام‌شده در زمینه رابطه بین پارک‌های شهری و پایداری شهر بیانگر این است که کیفیت زندگی مفهومی کلیدی برای توسعه پایدار می‌باشد. فضای سبز شهری و پارک‌های موجود در شهر نه تنها ارزش تفریحی دارد؛ بلکه محل مناسبی برای سپری کردن اوقات فراغت مردم به شمار می‌آید. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ایجاد پارک‌های جیبی در سطوح محله‌ای می‌تواند در تقویت ابعاد اجتماعی و امکان افزایش رابطه بین انسان و طبیعت در محیط شهری مؤثر باشد. همچنین ایجاد پارک‌های جیبی در محلات در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان تأثیرگذار است. با توجه به نتایج منتج شده؛ پارک‌های محلی برای رفع بخشی از نیازهای روانی و اجتماعی شهروندان هستند. از این رو توسعه این فضاها در جهت ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان امری اجتناب ناپذیر است (Gol Neshin and Zaker Haghghi, 2017).

با عنایت به مروری بر نتایج ادبیات می‌توان اظهار نمود که تحقیقات انجام شده اگرچه به لحاظ موضوعی پارک‌های جیبی در موارد مختلف و از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است، با این وجود، به لحاظ موضوعی توجه به پیوند همزمان رهیافت پارک‌های جیبی در بازتولید هم‌حضور اجتماعی و همچنین در سطح موضع مورد مطالعه (شهر خرمدره) دارای نوآوری بوده و برای اولین بار است که به کار گرفته شده و آن را از تحقیقات پیشین متمایز می‌سازد. لذا اهمیت بررسی این موضوع را می‌توان در دو محور عمده، ویژگی نظری و ویژگی عملی، خلاصه نمود. ویژگی نظری این مطالعه کمک به ادبیات علمی موضوع و برنامه‌ریزی هم‌حضور اجتماعی در شهرهای معاصر از طریق تولید فضای محلی می‌باشد و ویژگی عملی پژوهش نیز به نوبه خود در تغییر، بهبود و اصلاح روش‌ها و الگوهای مواجهه با برنامه‌ریزی اجتماعی خواهند بود.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت روش ترکیبی، شامل راهبردهای کیفی و همبستگی می‌باشد. پژوهش حاضر به لحاظ قلمرو زمانی مقطعی^۳ (شهریور ۱۳۹۸) بوده است که تیم پژوهش طی انجام کار میدانی اقدام به اخذ داده‌های مورد نیاز کرده‌اند. گردآوری اطلاعات به طرق کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است. در تحقیق حاضر خلق پارک جیبی به عنوان متغیر مستقل و خلق فضاهای هم‌حضور اجتماعی، به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است.

در پژوهش‌های راهبردی، مردم از منابع عمده داده‌های مورد نیاز به شمار می‌آیند (Andranovich and Riposa, 2001: 169) و داده‌های آن به دو شکل عمده اعداد و کلمات تولید می‌شوند (Blakee, 2015: 242). از این منظر روش پیمایشی در مطالعه حاضر

به طور واضح دیده می‌شود و بخشی از مطالعات کیفیت محیط شهری را به خود اختصاص داده است. در ایران نیز با اقداماتی که در سال‌های اخیر در تهران و برخی از شهرهای کشور انجام شده، بیانگر آن است که این روند در حال توسعه می‌باشد (Gheyre Aldin et al, 2014: 12). برخی از مطالعات صورت گرفته در این حوزه در ادامه آورده شده است.

دو و ژانگ (۲۰۲۰)، در مقاله خود با عنوان "سبزسازی شهری: پارادوکس جدید اقتصادی یا اجتماعی؟"، بیان می‌دارد طراحی الگوهای مکانی استفاده از اراضی، می‌تواند گامی به سوی جنبه‌های چندجانبه پایداری باشد؛ فراهم آوردن تعداد بیشماری از مناطق کوچک سبز که مقرون به صرفه و در دسترس هستند، در سطح شهر می‌تواند رویکرد "برد-برد" را ارائه دهد و همزمان می‌تواند مشارکت در شکوفایی اقتصادی و عدالت اجتماعی پایدار را نیز شکل بدهد. همچنین این نوشتار شواهدی از کشورهای نظیر چین ارائه می‌دهد که با وام‌گیری از تجارب غرب در حوزه برنامه‌ریزی کاربری زمین، این کشورها توانسته‌اند پایداری را به درون زندگی افراد سوق دهند (Du and Zhang, 2020).

عبدالعلی عزیز (۲۰۱۷)، در مقاله خود با عنوان "طراحی پاکت پارک‌ها در سکونتگاه‌های غیررسمی، قاهره مصر"، از ساکنان محلی خواسته است مشکلات فعلی موجود در فضا را ارزیابی کرده و اولویت‌های خود را بیان کنند و علاوه بر آن شرکت‌کنندگان در مورد اجزای طراحی پارک جدید و اینکه چه نوع فعالیت‌هایی باید پارک برگزار کند، پیشنهاد ارائه دهند. یافته‌ها نشان می‌دهد که ایمنی، روشنایی و نگهداری از اولویت‌های اصلی ساکنان محلی است. علاوه بر این در خلق و توسعه این فضاهای اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و فرهنگی تأثیر عمیقی بر کیفیت محصول نهایی آن خواهد داشت (Abd El Aziz, 2017).

نورد و همکاران (۲۰۱۳)، در پژوهش خود با عنوان "پارک‌های جیبی برای افراد؛ ارزیابی طراحی و استفاده از پارک‌ها"، بیان می‌دارند پاکت پارک‌ها باید حداقل امکان دارای مقیاسی کوچک و دارای محتوای طبیعت محور باشد و بتواند علاوه بر ایجاد نظارت اجتماعی و مجهز به برخی صندلی و مبلمان برای ارتقاء فرصت‌های تجربیات و عملکرد، به عنوان مکان‌های ملاقات اجتماعی و پاتوق‌های اجتماعی عمل کنند (Nordh et al., 2013).

در مطالعات داخلی گل نشین و ذاکر حقیقی (۲۰۱۷)، در مقاله خود با عنوان "تحلیل نقش پارک‌های جیبی در تقویت تعاملات اجتماعی و زیست محیطی"، به این نتیجه دست یافتند که توسعه پایدار شهری فقط فراهم کردن جنبه‌های حیاتی زندگی انسانی نیست؛ بلکه میزان رضایت‌مندی شهروندان از محیط زندگی از شرایط اساسی برای پایداری شهری

بود. ابزار تحقیق مبتنی بر پرسشنامه نیمه ساختاریافته خواهد بود، زیرا پرسشنامه مهمترین ابزار تحقیق در جمع آوری اطلاعات درباره مشخصات، رفتارها، نگرش‌ها و تصویرهای ذهنی افراد، جهت درک رفتار پیچیده و تعاملات اجتماعی، لایه‌های پنهان فضایی-اجتماعی که در آمار و اطلاعات رسمی و منتشر شده یافت نمی‌شود و همچنین مسائل اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی، است. از این منظر پرسشنامه‌ها در قلب هر تحقیق پیمایشی است (Clifford & Val- entine, 2010: 78). جدول ۲، شاخصه‌های پژوهش را نشان می‌دهد.

مبتنی بر مصاحبه با سرپرستان خانوار ساکن محلات شهر خرمدره خواهد بود (۳۸۴ نفر)، چرا که مصاحبه چهره به چهره یکی از انعطاف پذیرترین استراتژی‌های پیمایشی برای یافتن معانی است (Clifford & Val- entine, 2010: 82) و برای بررسی نگرش‌ها، باورها و تجربه‌های واقعی جامعه مورد مطالعه، استفاده می‌شود (92: Mansourian, 2017). توزیع این نمونه‌ها به شیوه احتمالی^۴ از نوع تصادفی ساده^۵ بوده است. شکل ۲، توزیع جغرافیایی نمونه‌ها بر سطح محلات شهر خرمدره را نشان می‌دهد. موضوع مصاحبه، جهان زندگی روزمره مصاحبه‌شونده و عوامل متاثر از تجربه زیست شده وی در مورد پارک جیبی محلات خواهد

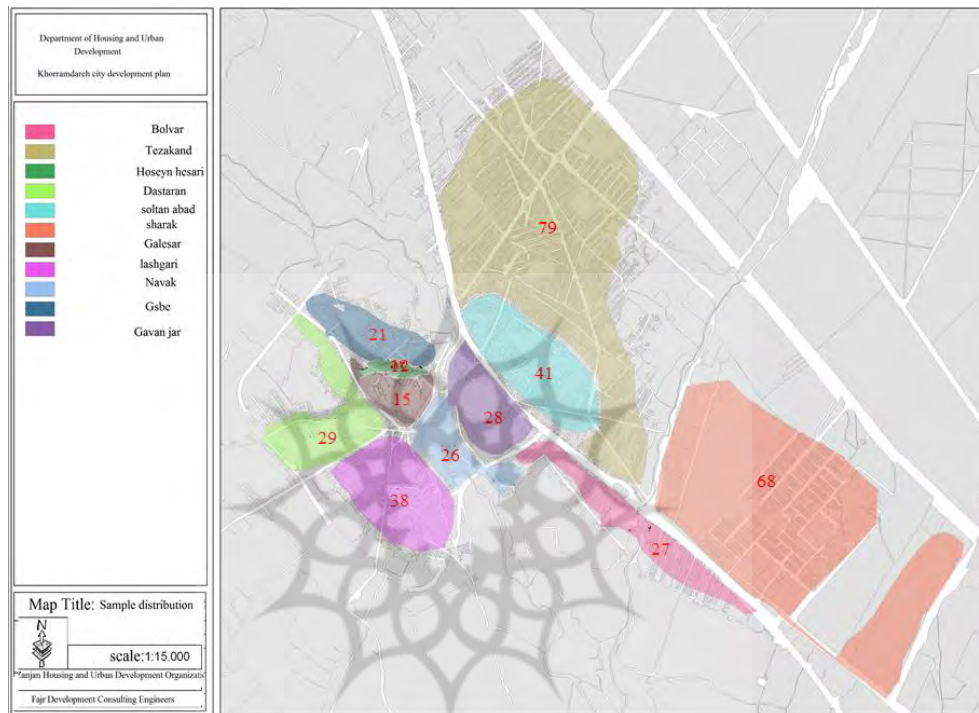

Fig.2. Geographical distribution of samples on the surface of Khorramdareh neighborhoods (Map taken from housing and urban planning documents of Zanjan province, 2020)

Table 2. Selected characteristics of the research to evaluate social co-presence reproduction with pocket park drivers (Suzanchi and Triweh, 2011; Azmati and Zarghami, 2012; Samyari et al., 2015; Maroufi and Bayazidi, 2015; Aram et al., 2016; Nori and Soheyl, 2017; Ahadnejad Roshti et al., 2019; Mandeli, 2019; Du and Zhang, 2020)

Dimensions	Indicators	Effective
Promoting social and neighborhood relations	1-The quality of socializing space between different age groups in the neighborhood 2- The quality of citizens' level of awareness and their participation in local activities 3- The quality of social trust between residents 4- Facilitating the readability of urban neighborhoods 5- Existence of natural and man-made supporting factors Bad weather conditions (radiation, rain, wind, etc.) such as trees, canopies, pavilions, in neighborhoods and easy access to it 6- Places to stand and pause (through factors such as attractive edges, the presence of pause spaces definition 7- Quality of feeling of social security 8- Quality of neighborliness and sense of sociability 9- Quality of local discourse and gathering space 10- Quality of different and sufficient pockets in the space of neighborhoods and at suitable distances and positions (Bench, platform) and the presence of different age and gender groups 11- Social dynamics and dissemination of cultural thoughts and ideas, 12- Existence of defined pause spaces (existence of a suitable support, possibility of seeing and watching (Existence of beautiful and attractive landscapes in the neighborhood, lighting Suitable for all hours of the day and night and unobstructed viewing)	Public spaces near residential houses provides an accessible space for communication with close neighbors, whether this communicating in a friendly chat inside the bars of a garden or public social gatherings Be in local parks. For example, small local parks can be the background provide good gatherings and personal interactions. In other words, these spaces can lead to intercultural and intra-social communication (Baulkwill, 2002: 697).

Table 2. Selected characteristics of the research to evaluate social co-presence reproduction with pocket park drivers (Suzanchi and Triweh, 2011; Azmati and Zarghami, 2012; Samiari et al., 2015; Maroufi and Bayazidi, 2015; Aram et al., 2016; Nori and Soheyli, 2017; Ahadnejad Roshti et al., 2019; Mandeli, 2019; Du and Zhang, 2020)

Dimensions	Indicators	Effective
Social motivation in the neighborhood	1- Encouraging investment in public and people-centered activities in the neighborhood 2- Cleanliness and hygiene of the place and the existence of responsible volunteers for space hygiene and maintenance of the place 3- Contributing to the quality of aesthetic dimensions such as (good design and good details, use of water agent Symbolically, planting native and compatible trees and plants, beautiful landscapes and architecture) and solving the problems of the neighborhood green space 4- Adapting public spaces and passages for all sections of the neighborhood 5- Reducing depression and stress and increasing social vitality between Citizens 6- Defining group activities and entertainments in the context of space-to-play, recreation; Activity and discovery 7- The potential of space for more presence according to the local characteristics of the neighborhood, access, sociability, readability, comfort and imagination, use and activity, etc.) 8- Planning in healthy social communication in the neighborhood with the formation Social hangouts and socializing space between different groups	Festivals, seminars, national festivals and other important social events if well be managed to have a very positive impact on the urban environment and lead to greater social cohesion (Rahnamaii & Ashrafi, 2007).
Comfort and imagination of residents	1- Enhancing the social vitality of the residents in the space of a cozy atmosphere for collective activities 2- Enhancing positive and pleasant sensory experiences in the space according to the experience lived as soon as entering the neighborhood 3- A variety of activities tailored to the different needs of different groups of people during Day and night 4- A place for walking and fun, holding local celebrations 5- Designing based on human senses and scale during the experience of the environment and paying attention to the desirability of environmental stimuli including sounds, smells and visual and tactile stimuli 6- Responding to personality People 7- Quality in the visual appeal of the neighborhood 8- Safety and security of urban spaces at different times of the day Possibility of people in urban spaces 9- Existence of opportunity to take photos 10- Mental motivation and meaning of urban neighborhoods 11- Proximity to nature and elements Natural 12- Quality of the sense of comfort and mental well-being of citizens 13- Linking the space of neighborhoods with each other and their relationship with the street	Mental image is related to how the body is physically organized and receives mental comfort from space. In explaining the comfort and perception of users' support against mines, crime and adverse climatic conditions and providing the opportunity to walk, sit, hear, talk, stop, see the scenery and play (Marofi & Bayazidi, 2018: 245)
Identity and sense of belonging	1- Not feeling alienated from space 2- Presence of people in different hours of the day 3- Quality of presence (continuity of presence) of users in this space every time they visit (less than an hour, between one to two hours, half a day, one day 4- Quality of adapting the space to the beliefs, thoughts, feelings and expectations of users 5- Feeling accustomed and accustomed to space users 6- Tendency of residents to stay in the neighborhood based on the desired mental image of the neighborhood 7- Strengthen pedestrian activities in the neighborhood 8- Formation of a sense of existence Management and supervision of the neighborhood 9- Promoting the branding position of the neighborhood 10- Strengthening the use of cultural-identity symbols in these parks as the neighborhood identity	The formation of a real sense of being originates in the community (Massey, 2002: 40)
Realization of individual rights of a city	1- Voluntary participation of citizens for neighborhood development 2- More communication of neighborhood citizens with city council and municipality 3- Availability of leisure uses and activities such as cafes and public meeting places (24 hours) 4- Presenting suggestions and comments on managers' decisions Neighborhood Attitude to the neighborhood as your home 5- The right to engage in creative neighborhood activities 6- The right to allocate space for urban interactions and use it	A society that does not create enough open spaces for its children, hangouts for its teenagers, spaces for social interactions, sports spaces, etc. in the neighborhood, should not expect committed, caring and active citizens in the future of the city and society. Enjoy (Rahnamaii & Ashrafi, 2007)

همچنین جهت تعیین پایایی پرسشنامه تحقیق، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. برای این منظور پرسشنامه، قبل از بررسی و تحلیل یافته‌ها، پیش آزمون گردید و ضریب آلفا برای شاخص‌های پژوهش

برای رسیدن به نماگرهای تحقیق، نماگرهای مستخرج در قالب پرسشنامه اولیه در اختیار ۱۰ نفر از اساتید شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری قرار گرفت و شاخص‌ها طبق نظر این اساتید اصلاح شد.

خاور استان زنجان قرار گرفته است. این شهر در کرانه ابهر رود واقع شده و شاخه‌ای از این رود از میان شهر عبور می‌کند. این شاخه در آبادانی باغ‌ها و مزارع سرسبز این منطقه نقش اساسی دارد. این شهر از شمال به استان قزوین و از جنوب، خاور و باختر به شهرستان ابهر محدود می‌شود. خرمدره تا چندی پیش از لحاظ تقسیمات سیاسی یکی از شهرهای شهرستان ابهر بود که محدوده اطراف شهر و روستاهای گرداگرد آن را شامل می‌شده است ولی در تقسیمات کشوری سال ۱۳۷۷ با عنوان یک شهرستان مستقل به مرکزیت شهر خرمدره شناخته شد (Zali et al., 2017: 290). وجود طبیعتی سرسبز و زیبا در کنار یک آبادی که به علت وجود منابع آب فراوان دارای کشاورزی پررونق و مزارع و باغات بسیار می‌باشد، همگی تداعی کننده خرمی و سرسبزی می‌باشد و این نام بیان حقیقی آن چیزی بوده است که در گذشته در ذهن هر رهگذری القاء می‌گردیده است. از این رو اطلاق این نام به علت موقعیت آباد و سرسبز این ده بوده است و در واقع خرمدره نام با مسامی بوده که توصیف کننده‌ی موقعیت مناسب و آباد این ده سابق، در کنار راه کاروان رو بوده است (Zali et al., 2017: 84).

یافته‌های پژوهش

مشخصات توصیفی پرسش‌شوندگان

نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که ۱۱/۱۷ درصد از پاسخگویان زن (به دلیل عدم همکاری زنان ۲/۸۸ درصد مردان بوده‌اند. همچنین از نظر وضعیت تاهل ۸۰ درصد جامعه آماری در مقطع زمانی پرسشگری

برابر با ۰,۹۳۲ می‌باشد. برای تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل عاملی، آزمون تک نمونه ای T و آزمون تحلیل مسیر در قالب مدل DPSIR^{۱۶} استفاده شده است. ابتدا داده‌های تحقیق با فرآیند دلفی گردآوری گردید. سپس با استفاده از آزمون تحلیل عاملی، شاخص‌ها رتبه‌بندی و شاخص‌های کم اهمیت حذف گردید. ویژگی این مرحله، دسته‌بندی شاخص‌ها در قالب مدل DPSIR در رابطه با نحوه تاثیرگذاری خلق هم‌حضوری از طریق پارک جیبی است.

مدل DPSIR با تلفیق داده‌ها و نحوه اثرگذاری آن‌ها بر یکدیگر، شاخص‌های پیشران را شناسایی می‌کند. این مدل از ۵ مولفه اصلی تحت عناوین نیروهای پیشران^{۱۷}، فشار^{۱۸}، وضعیت^{۱۹}، تاثیر^{۲۰} و پاسخ^{۲۱} تشکیل شده است که شاخص‌ها براساس این مولفه‌ها دسته‌بندی می‌گردند. در مرحله بعد، با آزمون تک نمونه‌ای T وضعیت شاخص‌های تحقیق در رابطه با شرایط خلق فضاهای اجتماعی زیست‌پذیر شهر بررسی شد و میزان تعمیم‌دهی شاخص‌ها مشخص گردید. در مرحله آخر با استفاده از روش تحلیل مسیر، میزان تاثیر هر کدام از مولفه‌ها بر خلق فضاهای اجتماعی از طریق توسعه پارک‌های جیبی بررسی و تحلیل گردید. روش تحلیل مسیر نوعی تحلیل رگرسیونی است که برای درک علیت و نمایش الگوی روابط علی در میان مجموعه‌ای از متغیرهای مرتبط باهم کاربرد دارند. همچنین به فراخور نیاز تحقیق از نرم‌افزار SPSS استفاده شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر خرمدره مرکز شهرستان خرمدره که در

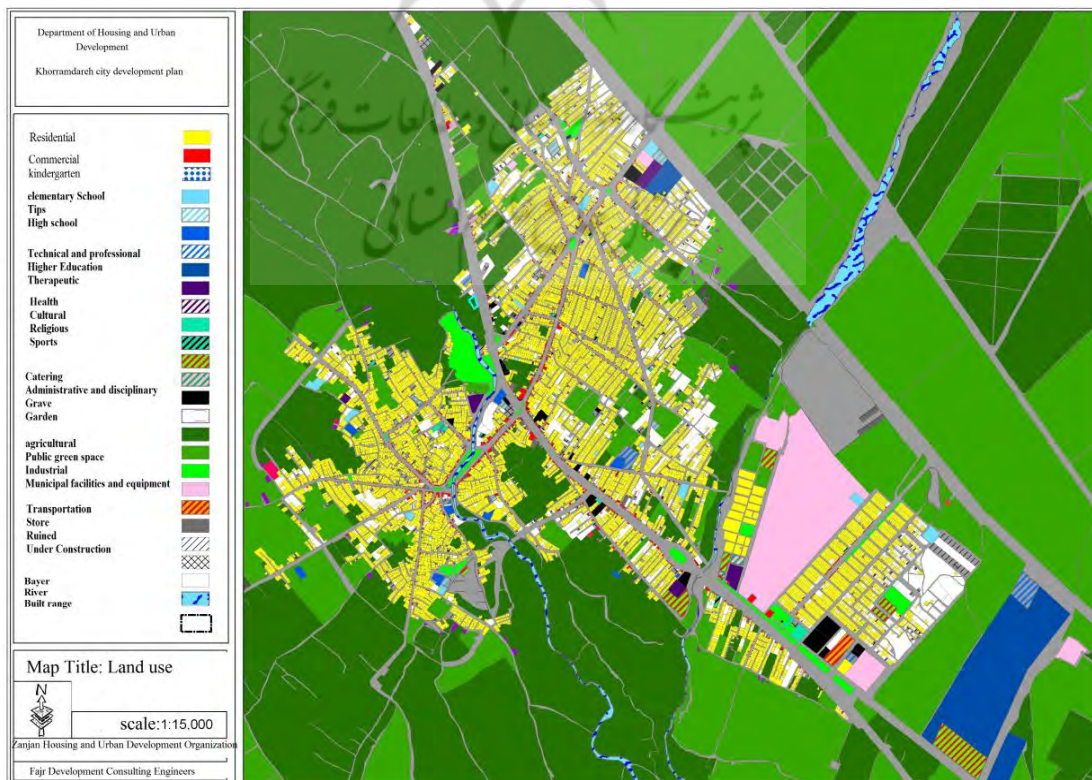

Fig.3. Land use of Khorramdareh city (Housing and Urban Development of Zanzan Province, 2017)

طبق یافته‌ها، در بُعد ارتقاء مناسبات اجتماعی و همسایگی شاخص‌های کیفیت سطح آگاهی شهروندان و مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های محلی، کیفیت اعتماد اجتماعی بین ساکنین، وجود فضاهای مکث تعریف شده (وجود تکیه‌گاه مناسب، امکان دیدن و تماشای (وجود مناظر زیبا و جذاب در سطح محله، روشنایی مناسب در همه ساعات شبانه روز و مشاهده بدون مانع)، دارای بار عاملی کمتر از حد استاندارد بوده و از چرخه تحلیل خارج می‌شود. در نتیجه از نظر جامعه آماری، خلق پارک جیبی تاثیر چندانی در شاخص‌های فوق در راستای بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر ندارد و این عوامل تحت تاثیر مولفه‌های دیگر است. در بُعد انگیزش اجتماعی در محله شاخص پاکیزگی و بهداشت مکان و وجود افراد داوطلب پاسخگو جهت بهداشت فضا و نگهداری مکان، دارای بار عاملی کمتر از حد استاندارد بوده و از چرخه تحلیل خارج می‌شود. طبق نظر جامعه آماری، خلق پارک جیبی تاثیر چندانی در شاخص‌های فوق در راستای بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر ندارد. در بُعد آسایش و تصور ساکنین، شاخص‌های تنوعی از فعالیت‌ها متناسب با نیازهای مختلف گروه‌های متنوع افراد در طول شبانه روز، کیفیت پاسخگویی به شخصیت افراد، ایمنی و امنیت فضاهای شهری در زمان‌های مختلف شبانه‌روز، امکان حضور افراد در فضاهای شهری و پیوند فضای محلات با یکدیگر و ارتباط آن‌ها با خیابان، دارای بار عاملی کمتر از حد استاندارد بوده و از چرخه تحلیل خارج می‌شود. در نتیجه از نظر جامعه آماری، خلق پارک جیبی تاثیر چندانی در شاخص‌های فوق در راستای بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر ندارد. در بُعد هویت‌بخشی و حس تعلق نیز شاخص تقویت فعالیت‌های پیاده در سطح محله، بار عاملی کمتر از حد استاندارد داشته و از چرخه تحلیل خارج می‌شود. در نتیجه از نظر جامعه آماری، خلق پارک جیبی تاثیر چندانی در شاخص‌های فوق در راستای بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر ندارد. در بُعد تحقق حقوق فرد از یک شهر، تمام شاخص‌ها دارای بار عاملی بالاتر از حد استاندارد بوده و می‌توانند در چرخه تحلیل تاثیرگذار باشند.

تحلیل شاخص‌های موثر بر بازتولید هم‌حضور اجتماعی با آزمون تک نمونه‌ای T

در این بخش از تحقیق به منظور تبیین وضعیت شاخص‌های موثر بر بازتولید هم‌حضور اجتماعی از آزمون تک نمونه‌ای T استفاده شده است. نکته مهم این آزمون، تعمیم‌پذیری نتایج تحلیل به کل جامعه آماری و قابلیت تبیین و تحلیل آن به زمان آینده است. خروجی نهایی آزمون تک نمونه‌ای T نشان داد که در بین مولفه‌ها، ارتقاء مناسبات همسایگی میزان تاثیرگذاری ۴,۸۳ بالاترین ضریب را دارد. توجه به نحوه شکل‌گیری این مناسبات اجتماعی را با ایجاد و توسعه پارک‌های جیبی می‌توان ارتقاء داد.

متأهل بوده‌اند. به لحاظ رده سنی اکثر جامعه پاسخگویان (۷۱ درصد نمونه) بین ۳۰ تا ۵۰ سال سن داشته‌اند، مدرک تحصیلی پاسخگویان سرپرست خانوار نیز بیشتر در رده دیپلم و فوق‌دیپلم بوده است. جدول ۳، ویژگی‌های جامعه آماری مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

Table 3. Frequency distribution of the sample studied by the respondents

Adjective	Item	Frequency	Percentage
Gender	Female	45	11.8
	Man	339	88.2
	Sum	384	100
Age status	20-30 years	21	5.5
	31-40 years	98	25.5
	41-50 years	178	46.4
	More than 50 years	87	22.6
	Sum	384	100
Marital status	Single	75	19.5
	Married	309	80.5
	Sum	384	100
Education level	High school	93	24.4
	Diploma	145	37.7
	Associate Degree	87	22.6
	Bachelor's degree	38	9.8
	Master's degree	21	5.5
	Sum	384	100

تحلیل استنباطی

در این بخش به بررسی و تحلیل یافته‌ها براساس آزمون تحلیل عاملی به منظور تعیین شاخص‌های اصلی و دسته‌بندی آن طبق ابعاد پنج‌گانه مدل DPSIR پرداخته شد. مهمترین بخش آزمون تحلیل عاملی در این مقاله، تبیین میزان اشتراکات واریانس مشترک متغیرها با سایر متغیرهای به کار گرفته شده در تحلیل است (جدول ۴). هر چقدر میزان آن در هر شاخص بالاتر باشد، نشان می‌دهد که آن شاخص دارای ارتباط بیشتری با سایر شاخص‌های به کار گرفته شده در موضوع است و از نظر جامعه آماری در بازتولید هم‌حضور اجتماعی اهمیت بیشتری دارد. در این مرحله شاخص‌هایی که مقادیر عددی آن‌ها بیشتر از ۰/۴ باشد، درجه اهمیت مطلوب و موثرتری دارند. خروجی جدول ۴ نشان می‌دهد که اکثر شاخص‌ها بار عاملی بالای ۰/۴ دارند. در نتیجه، درجه اهمیت مطلوب و موثری در زمینه همبستگی بواسطه ایجاد پارک جیبی دارند و این شاخص‌ها را می‌توان در تبیین بازتولید هم‌حضور اجتماعی بکار گرفت.

شده است. بعد از پالایش شاخص‌ها با تحلیل عاملی و تعیین شاخص‌های اصلی با آزمون تک نمونه‌ای T، به منظور دستیابی به چگونگی تاثیر شاخص‌های فوق در بازتولید هم‌حضوری اجتماعی، شاخص‌های مذکور در قالب ابعاد پنجگانه مدل DPSIR طبق جدول ۶، دسته‌بندی شد.

همچنین شاخص‌های انگیزش اجتماعی در محله و ارتقاء آسایش و تصور ساکنین در رتبه‌های بعدی قرار دارد. و در نهایت مولفه تحقق حقوق فرد از یک شهر با ضریب ۰,۲۶ در رتبه آخر قرار دارد. تحلیل شاخص‌های موثر بر بازتولید هم‌حضوری اجتماعی با آزمون تک نمونه‌ای T در جدول ۵ نشان داده

Table 4. Rank of indicators affecting the reproduction of social viability with factor analysis test

Dimensions	Indicators	Coefficient
Promoting social and neighborhood relations	1- The quality of social relations, sociability of space between different age groups in the neighborhood	0.664
	2- The quality of citizens' awareness and their participation in local activities	0.235
	3- The quality of social trust between residents	0.331
	4- Qualifying the sense of comfort and mental well-being of citizens	0.725
	5- Existence of natural and man-made supporting factors against bad weather conditions (radiation, precipitation, wind, etc.) such as trees, canopies, pavilions, in neighborhoods and easy access to it; places to stand and pause (from Factors such as the presence of attractive edges, the existence of pause spaces are defined	0.712
	6- Strengthening the social supervision of the residents	0.669
	7- Quality of feeling of social security	0.698
	8- The quality of the neighborhood bond and the sense of sociability	0.749
	9- The quality of local dialogue and gathering space	0.717
	10- The quality of different and sufficient pockets of pocket park in the space of neighborhoods and at suitable distances and positions (bench, platform) and the presence of different age and sex groups	0.72
	11- Social dynamics and dissemination of cultural thoughts and ideas	0.813
	12- Existence of defined pause spaces (existence of suitable support, possibility of seeing and watching (existence of beautiful and attractive landscapes in the neighborhood, appropriate lighting at all hours of the day and night and unobstructed viewing)	0.368
Social motivation in the neighborhood	1- Encouraging investment in public and people-centered activities in the neighborhood	0.781
	2- Cleanliness and hygiene of the place and the existence of responsible volunteers for the hygiene of the space and maintenance of the place	0.28
	3- Contributing to the quality of aesthetic dimensions such as (good design and good details, using the water factor symbolically and jargon, planting native and compatible trees and plants, beautiful views and architecture) and solving the problems of the green space of the neighborhood	0.604
	4- Adaptation of public spaces and passages for all sections of the neighborhood	0.612
	5- Reducing depression and stress and increasing social vitality among citizens	0.769
	6- Defining group activities and entertainment in the framework of space-to-game litigation, entertainment; Activity and Discovery	0.797
	7- Potential of space for more attendance according to the local characteristics of the neighborhood, accessibility, sociability, readability, comfort and imagination, use and activity, etc.	0.742
	8- Planning in healthy social relations in the neighborhood with the formation of social hangouts and socializing space between different groups	0.748
Comfort and imagination	1- Strengthening the social vitality of the residents in the atmosphere of a cozy space for collective activities	0.656
	2- Enhancing positive and pleasant sensory experiences in space according to the lived experience as soon as entering the neighborhood	0.706
	3- A variety of activities tailored to the different needs of different groups of people during the day and night	0.342
	4- A place for walking and having fun, holding local celebrations	0.862
	5- Design based on human senses and scale during the experience of the environment and paying attention to the desirability of environmental stimuli including sounds, smells and visual and tactile stimuli	0.671
	6- Quality of responding to people's personality	0.331
	7- Rough quality to the visual appeal of the neighborhood	0.596
	8- Safety and security of urban spaces at different times of the day, the possibility of the presence of people in urban spaces	0.381
	9- Existence of opportunity for taking photos	0.778
	10- Mental motivation and meaningfulness of urban neighborhoods	0.666
	11- Proximity to nature and natural elements	0.745
	12- Qualifying the sense of comfort and mental well-being of citizens	0.754
	13- Connecting the space of neighborhoods with each other and their connection with the street	0.342

Table 4. Rank of indicators affecting the reproduction of social viability with factor analysis test

Dimensions	Indicators	Coefficient
Identity and sense of belonging	1- Not feeling alienated from the space and providing comfort and psychological support to people	0.622
	2- The presence of a large number of people at different hours of the day	0.691
	3- Quality of presence (continuity of presence) of users in this space each time (less than an hour, between one to two hours, half a day, one day)	0.813
	4- The quality of adapting the space to the beliefs, thoughts, feelings and expectations of users	0.825
	5- Feeling accustomed to space users	0.756
	6- Tendency of residents to stay in the neighborhood based on the desired mental image of the neighborhood	0.647
	7- Strengthening pedestrian activities in the neighborhood	0.773
	8- Forming a sense of management and supervision of the neighborhood	0.728
	9- Upgrading the branding position of the neighborhood	0.279
	10- Strengthening the use of cultural-identity symbols in these parks as neighborhood identity	0.733
Realization of individual rights of a city	1 -Voluntary participation of citizens for the development of the neighborhood	0.809
	2- More communication between the citizens of the neighborhood and the city council and municipality	0.794
	3 -Availability of uses and leisure activities such as cafes and public meeting places (24 hours)	0.693
	4- Presenting suggestions and comments on the decisions of neighborhood managers. Attitude to the neighborhood as their home	0.786
	5- Claiming the right to carry out creative neighborhood activities	0.828
	6- Claiming the right to allocate space for urban interactions and use it	0.675

Table 5. Analysis of indicators affecting the reproduction of social presence with a single-sample t-test

Component	t	df	sig	Dispute	Maximum	Lowest
Promoting social and neighborhood relations	4.83	383	0.000	0.31	0.16	0.46
Social motivation in the neighborhood	4.24	383	0.000	0.55	0.28	0.82
Comfort and imagination	2.26	383	0.000	0.40	0.04	0.76
Identity and sense of belonging	1.76	383	0.000	0.15	-0.02	0.32
Realization of individual rights of a city	0.26	383	0.000	0.03	-0.23	0.30

Table 6. Classification of indicators based on DPSIR model components

DPSIR Components	Indicators
Driving force (D)	Strengthen social monitoring of residents; Contributing to the quality of aesthetic dimensions such as (good design and good details, the use of the water factor symbolically and experiences, planting native and compatible trees and plants, beautiful landscapes and views) and solving the problems of the neighborhood green space; Adaptation of public spaces and passages for all sections of the neighborhood; The quality of the space's adaptation to users' beliefs, thoughts, feelings and expectations; Feeling accustomed to space users; Upgrade the neighborhood branding position
Pressure (P)	The quality of social trust between residents; Quality of feeling of social security; Quality of responding to people's personality; A variety of activities tailored to the different needs of different groups of people during the day
Status (S)	The quality of the neighborhood bond and the sense of sociability; The quality of different and sufficient pockets in the space of the neighborhoods and in the appropriate distances and positions (bench, platform ...) and the presence of different age and sex groups; Social dynamics and dissemination of cultural thoughts and ideas; Proximity to nature and natural elements; The presence of a large number of people at different hours of the day; Residents' tendency to stay in the neighborhood based on the desired mental image of the neighborhood
Impact (I)	The quality of social relations, the sociability of the space between different age groups in the neighborhood; Design based on human senses and scale during the experience of the environment and attention to the desirability of environmental stimuli, including sounds, smells and visual and tactile stimuli; Mental motivation and meaningfulness of urban neighborhoods; Not feeling alienated from the space and providing comfort and psychological support to people
Response (R)	Quality to the sense of comfort and mental well-being of citizens; Quality of local discourse and gathering space; Encourage investment in public and people-centered activities in the neighborhood; Quality to the sense of comfort and mental well-being of citizens; Quality of presence (continuity of presence) of users in this space each time they visit (less than an hour, between one to two hours, half a day, one day; formation of a sense of management and supervision of the neighborhood

اجتماعی بواسطه ایجاد پارک‌های جیبی در شهر خرمدره، می‌توان به یک رویکرد مطلوب دست یافت، که در آن نیروی اصلی ساماندهی اجتماعی- فضایی در قالب روابط علی همه جانبه، شکل پیدا می‌کند. در این زمینه، شاخص «فشار» با ضریب اثر کل ۰,۷۱۳، بیشترین تاثیر و رابطه علی را بر بازتولید هم‌حضوری اجتماعی بواسطه ایجاد پارک جیبی در شهر خرمدره دارد. در نتیجه لازم است، ابتدا نیروهای «فشار» شناسایی گردد و شدت و چگونگی تاثیرگذاری آن بر بازتولید هم‌حضوری اجتماعی سنجیده شود (که در بخش قبلی با آزمون تک نمونه ای T انجام شد). در رتبه‌های بعدی نیز مولفه‌های «پاسخ» با ضریب اثر کل ۰,۶۸۴، «وضعیت» با ضریب اثر کل ۰,۶۷۱، «نیروی محرکه» با ضریب اثر کل ۰,۶۳۷ و «تاثیر» با ضریب اثر کل ۰,۶۲۶ قرار دارند. تحلیل مسیر مولفه‌های DPSIR در جدول ۷ و همبستگی و جهت مسیر روابط رگرسیونی بین مولفه‌های DPSIR در شکل ۵، نشان داده شده است.

Table 7. DPSIR component path analysis

Components	direct impact	Indirect effect	Total effect
Driving force (D)	0.632	0.005	0.637
Pressure (P)	0.617	0.096	0.713
Status (S)	0.527	0.144	0.671
Impact (I)	0.453	0.173	0.626
Response (R)	0.608	0.076	0.684

تحلیل یافته‌ها

نتایج به دست آمده بیانگر آن است که در بین مولفه‌ها، مولفه ارتقاء مناسبات اجتماعی - همسایگی، بالاترین ضریب را داشته است. توجه به نحوه شکل‌گیری این مناسبات اجتماعی از طریق توسعه پارک‌های جیبی می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد. امروزه پذیرفته شده است که وجود گیاه، درخت و به طور کلی عناصر طبیعی در فضاهای عمومی، افراد را به حضور در این فضاها تشویق می‌کند. چنان که تحقیقات نشان داده است میان استفاده از فضاهای عمومی و مدت حضور افراد در این فضاها با تعداد و نحوه قرارگیری درختان رابطه مستقیم وجود دارد (Mass et al., 2009: 587). وجود درختان، استفاده از فضاهای عمومی را چند برابر می‌کند. بنابراین وجود فضای سبز، به علت بالا بردن استفاده از فضاهای عمومی و حضور مردم، موجب افزایش همبستگی و انگیزش اجتماعی محلات شهر خرمدره نیز خواهد بود. با توجه به نتایج پژوهش حاضر، هر چه فضاهای فوق در فضای محلات خلق شود و از کیفیت بیشتر و بالاتری برخوردار باشد، زمینه برای انجام تعاملات اجتماعی در پی انجام فعالیت‌های جمعی از قبیل دیدار، گپ و گفتگو، بازی، ورزش و ... بیشتر فراهم شده و فضاهای مذکور در نتیجه فعالیت‌های فوق، ضمن تبدیل شدن به مکان، واجد ویژگی سرزندگی و حیات مدنی می‌شود. چنان که بیان

این دسته‌بندی بنا به تشخیص نگارندگان انجام گردید. در واقع مدل DPSIR جامع‌ترین فرایند برای ساماندهی مطالعات و گزارشدهی وضعیت محیط است که توسط آژانس محیط زیست اروپا بکار گرفته می‌شود که ضمن دسته‌بندی روابط علی و معلولی بین عوامل را شناسایی می‌کند. در این تحقیق سعی شده است پیشامدهای موثر بر بازتولید هم‌حضوری اجتماعی از طریق پارک‌های جیبی ارزیابی و تحلیل گردند. بعد از دسته‌بندی شاخص‌ها و مجموع امتیاز آنها در قالب ابعاد پنج گانه مدل DPSIR، بررسی‌ها نشان می‌دهد که پاسخ بیشترین اهمیت را در مدل مذکور داشته است. به عبارتی، مولفه «پاسخ» با میانگین ۳,۳۰ بیشترین امتیاز را دریافت کرده است. لذا از نظر جامعه آماری، برای بازتولید هم‌حضوری اجتماعی، باید بر نیروهای تاثیر تاکید ویژه‌ای شود. چرا که این عوامل می‌تواند الگو و راهبردهای عملیاتی‌تری برای بازتولید هم‌حضوری اجتماعی شهر خرمدره ارائه دهد. در مقابل نیز مولفه تاثیر با میانگین ۲,۷۳ کمترین امتیاز را دریافت کرده است. لذا این مولفه‌ها جنبه روبنایی داشته، و در برنامه‌ریزی در اولویت‌های بعدی قرار دارند. شکل ۴، اهمیت شاخص‌های مدل DPSIR را در بازتولید هم‌حضوری اجتماعی نشان می‌دهد.

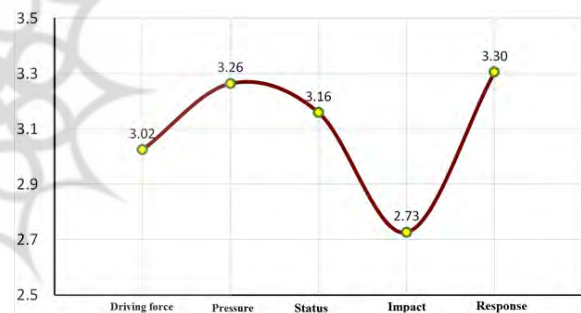

Fig.4. Importance of DPSIR model indices in social presence reproduction

همبستگی رگرسیونی مولفه‌های بازتولید هم‌حضوری اجتماعی با تحلیل مسیر

در این بخش برای تحلیل چگونگی تاثیر مولفه‌های پنج‌گانه مدل DPSIR و دستیابی به بازتولید هم‌حضوری اجتماعی بواسطه ایجاد پارک‌های جیبی در شهر خرمدره، از آزمون تحلیل مسیر استفاده شده است. در این آزمون، نتایج تحلیل بصورت اثر مستقیم، اثر غیر مستقیم، اثر کل در قالب مدل DPSIR ارائه می‌شود. بررسی اثر مستقیم مولفه‌ها با استفاده از آماره بتا در آزمون رگرسیون خطی چندگانه نشان داد، شاخص نیروی محرکه (پیشران) با ضریب ۰,۶۳۲، بیشترین تاثیر را بر بازتولید هم‌حضوری اجتماعی بواسطه ایجاد پارک جیبی در شهر خرمدره دارد. این در حالی است که با تاثیر غیرمستقیم شاخص‌های دیگر، میزان تاثیر نیروی محرکه در قالب ضریب اثر کل (۰,۶۳۷) به رتبه چهارم نزول می‌کند. در نتیجه با اثرگذاری شاخص‌ها بر روابط آن‌ها در بازتولید هم‌حضوری

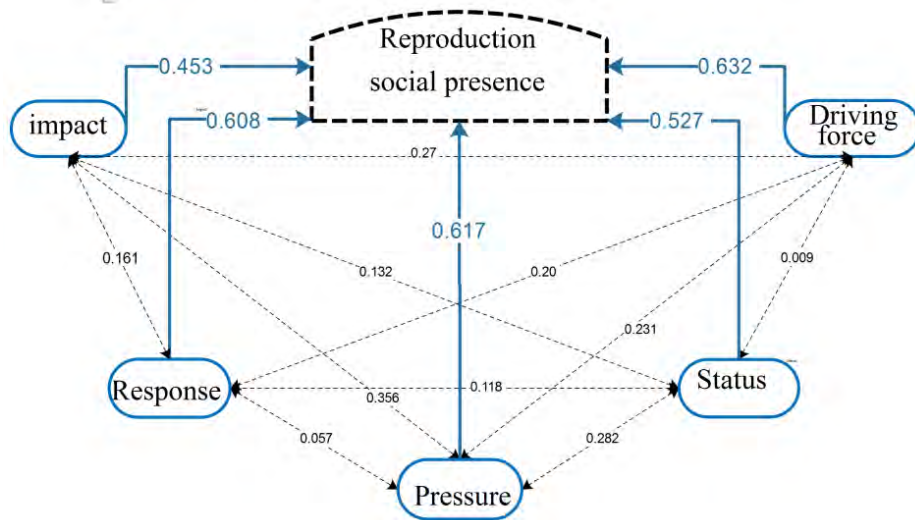

Fig.5. Correlation and direction of regression relationships between components

شهر خرمدره دارد. با توجه به اینکه مولفه فشار متشکل از شاخص‌های کیفیت اعتماد اجتماعی بین ساکنین، کیفیت احساس امنیت اجتماعی، کیفیت پاسخگویی به شخصیت افراد و تنوعی از فعالیت‌ها متناسب با نیازهای مختلف گروه‌های متنوع افراد در طول شبانه روز است، باید در برنامه‌ریزی بازتولید هم‌حضور اجتماعی در شهر خرمدره بر این مولفه‌ها تاکید گردد. بررسی آنچه که مردم از پارک‌های جیبی و گذران اوقات فراغت در آنها طلب می‌کنند و کیفیت‌هایی که می‌پسندند، باید در دستور کار کارفرمایان، سرمایه‌گذاران و کارگروه‌های اجرایی قرار گیرد. لذا لزوم بازنگری و کنکاش در پارک‌های جیبی که بتوانند محلی برای تعاملات اجتماعی و افزایش حضور مردم باشند، بسیار حائز اهمیت می‌باشد. با توجه به این امر پیشنهادات عملی و کاربردی مبتنی بر یافته‌های پژوهش حاضر، با توجه شاخص‌های مولفه فشار که بیشترین تاثیر و رابطه علی را بر بازتولید هم‌حضور اجتماعی بواسطه ایجاد پاکت پارک در شهر خرمدره دارد، به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

۱- در نظر گرفتن نیازهای گروه‌های شاخص استفاده کننده بالاخص اقشار سالخورده و کودکان در طراحی و برنامه‌ریزی این پارک‌ها به عنوان مثال فاصله مناسب از خیابان.

۲- برگزاری دیدارهای مردمی مسئولین منطقه با شهروندان محلات در پارک‌ها و بررسی مشکلات و تقویت اعتماد اجتماعی. به نظر می‌رسد مدیران می‌توانند با ایجاد پاتوق‌های گفتگوی مدیران مردمی نظرات مشارکت‌کننده‌ها را مستقیم جویا شوند. مانند اتوبوس شهروندی که هفته‌ای یک بار در شهر خرمدره اجرا می‌شود.

۳- بعد امنیت برای شهروندان حائز اهمیت می‌باشد که بعد از ایجاد و توسعه پارک‌های جیبی توسط شهروندان امنیت این فضاها و مکان‌های فراغتی توسط شهرداری و نیروی امنیتی شهر مانند پلیس حفظ شود تا شهروندان از ایجاد مزاحمت‌ها

گل^{۲۳} (۱۹۸۷) و کلرکوپرمارکوس^{۲۴} (۱۹۹۰)، فضای سبز را عنوان یکی از مؤلفه‌های کیفیت، چه به صورت مستقل به عنوان فضای عمومی و یا در کنار فضاهای عمومی، همواره تعیین کننده در افزایش حضور شهروندان و تعاملات اجتماعی قلمداد می‌کنند. این یافته بر نتایج کار تحقیقی آرام و همکاران (۱۳۹۵) و عظمتی و زرغامی (۱۳۹۱)، که بیان می‌دارند فضای سبز درون محلات نقش به سزایی در افزایش حضور ساکنین و تعاملات اجتماعی داشته است، منطبق بوده به گونه‌ای که میانگین این دو متغییر در محله‌های دارای فضای سبز بیش از محله‌های فاقد فضای سبز بوده است. همچنین شاخص‌های انگیزش اجتماعی در محله و ارتقاء آسایش و تصور ساکنین در رتبه‌های بعدی قرار دارد. یافته‌های پژوهش حاضر بر نتایج تحقیقات محمدی و دانش مهر (۱۳۹۳)، سوزنچی و تریوه (۱۳۹۰) و کوبی و همکاران (۱۳۹۱) که محله را تبلور انگیزش اجتماعی و تبلور حریم‌ها و قلمروها معرفی می‌کنند، منطبق است. امری که در محله‌های قدیمی شهر خرمدره و محلات کم‌درآمد، در چارچوب حق به همسایگی پررنگ‌تر جلوه شده، اما در محله‌های نوساز و اغلب پردرآمد شهر، تضعیف شده و نیاز به برنامه‌ریزی دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

بوستان‌های محلی زمینه‌ساز روابط نانوشته سازمان یافته‌ای هستند که با توجه به نیازهای اقشار مختلف اجتماعی شکل گرفته و دوام پیدا می‌کند. در این راستا نوشتار حاضر کوشید رهیافت پارک جیبی را مامنی برای بازساخت هم‌حضور اجتماعی در شهر خرمدره معرفی کند. نتایج بررسی‌ها نشان داد که شاخص ارتقاء مناسبات اجتماعی و همسایگی با میزان تاثیرگذاری ۴,۸۳ بالاترین ضریب را دارد. علاوه بر این دسته‌بندی شاخص‌های موثر بر بازتولید هم‌حضور اجتماعی در قالب مدل DP-SIR نشان داد که شاخص «فشار» با ضریب اثر کل ۰,۷۱۳ بیشترین تاثیر و رابطه علی را بر بازتولید هم‌حضور اجتماعی بواسطه ایجاد پارک جیبی در

4. Intractable crisis
5. Fundamental crisis
6. Co-presence
7. Democratic
8. People Friendly
9. win-win
10. As a subject
11. Lived experience
12. Henry Lefebvre
13. Cross sectional
14. Probability Sampling
15. Simple Random Sampling
16. Driving forces- Pressures- State- Impact Responses
17. Driving
18. Pressure
19. State
20. Impact
21. Response
۲۲. عدم شرایط همکاری جامعه زنان با پرسشگران ایجاب نمود که محققین در پرسشگری از افراد؛ همسانی جنسیت پرسش کنندگان را لحاظ نمایند.
23. Jan Gehl
24. Clare Cooper Marcus

تشکر و قدردانی

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی برای ایشان وجود نداشته است.

تأییدیه‌های اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

منابع مالی / حمایت‌ها

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

مشارکت و مسئولیت نویسندگان

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته و به‌طور برابر مسئولیت تمام محتویات و مطالب گفته‌شده در مقاله را می‌پذیرند.

References

1. Abd El Aziz, Noha Ahmed., (2017), "Pocket Park Design in Informal Settlements in Cairo City", *Egypt, Landscape Architecture and Regional Planning* 2017; 2(2): 51-60
2. Ahmadnejad Roshti, M. & Heidary, M. & Azizi, M. (2019), Evaluating the development of pocket parks with a citizen participation approach in urban areas (Case study: Zibashahr and Amirkabir neighborhoods of Zanjan), Volume 6, Number 2, Serial number 15, PP 39-54 [In Persian].
3. Alikhani, M. & Asayesh, M. (2013), Park envelopes, the missing link of green spaces

در این فضاها به دور باشند.

۴- در بررسی‌های انجام شده، بیشتر ساکنان بلاخص ساکنین برج‌های مسکونی خواستار تدابیری چون استفاده از فضاهای بایر و بلا استفاده برای کاشت درختان و خلق پارک‌های جیبی بوده‌اند و ابراز داشته‌اند که فضاهای سکونتی طبیعت‌گرا با خلق مناظر و بوستان‌های محلی و همسایگی، فرصتی برای ارتباط ساکنان با طبیعت ایجاد نموده و در سرزندگی محل سکونتی آنان تاثیر قطعی خواهند داشت.

برخی محدودیت‌های پیش‌روی این تحقیق به شرح ذیل بوده است:

۱- عدم همکاری جامعه نمونه زنان با پرسشگران تحقیق.

۲- فقدان ادبیات جامع در حوزه پارک‌های جیبی و تولید ابهام و پیچیدگی در مفهوم آن.

۳- عدم دسترسی آسان به برخی آمار و اطلاعات مورد نیاز پژوهش در حوزه مطالعاتی (شهر خرمدره).

در خصوص این مسأله که چگونه و چرا پارک‌های جیبی به بازتولید هم‌حضوری اجتماعی می‌شوند و چگونه این مسأله به جذابیت مکان‌ها و نهایتاً تمایل به استفاده دائمی از آن‌ها منجر می‌شود، جای کار وجود دارد. برخی محورهای مطالعاتی پیشنهادی در چارچوب موضوع این نوشتار به شرح ذیل می‌باشد:

۱- پارک‌های جیبی و شهر دوستدار کودکان.

۲- هم‌حضوری اجتماعی در شهر ایرانی و پارک‌های جیبی در بزنگاه کرونا.

۳- پارک‌های جیبی و برنامه‌ریزی شهر اکولوژیک در هزاره سوم.

۴- پارک‌های جیبی و حیات مدنی شهر.

پی‌نوشت

۱. وقتی انسان‌ها به مرور زمان با یکدیگر گفتگو کنند، کم‌کم بر تفکر یکدیگر تاثیر می‌گذارند؛ با وقوع این آرایش، مردم احساس می‌کنند که مشکل و مشکل‌تر می‌توانند اعتقادات و ارزش‌های دیگران را منحرف، نامعقول یا شیطانی بنامند؛ کم‌کم این فکر ریشه می‌دواند که شاید این افراد حرفی برای گفتن دارند؛ با این تفکر، تلقی قبلی از واقعیت که بدیهی تصور می‌شد، رنگ می‌بازد.

2. Public
3. COVID-19

- and urban spaces, are a key factor in creating a sustainable city; *First Conference on Geography, Urban Planning and Sustainable Development*, University of Tehran, Koomesh Environmental Association and University of Aviation Industry and Center for Sustainable Planning and Development; The seventh of March [In Persian].
4. Aminian, M. & Aminian, M (2014), Sustainable development of urban green space with an integrated urban management approach, *Sixth International Conference on Urban Management and Planning*, Holy Mashhad. [In Persian].

5. Andranovich, G. & Gary, R. *Urban research methods*, Translated by Seyed Mahmoud Nejati Hosseini First Edition, Tehran: Organization of Municipalities of the country [In Persian].
6. Aram, F. & Garaii, F. & Habibi, M. (2016), Investigating the role of green space on the presence of residents and increasing social interactions in neighborhoods with periodic markets (Case study: Hamedan daily markets), *Iranian Architecture & Urbanism*, number 13, PP135-146 [In Persian].
7. Ashlaghi, M. (2021), *Explain the concept of place identity and the process of its formation in urban public spaces (Case study: Tabriz city)*, Faculty of Geographical Sciences, University of Zanjan [In Persian].
8. Azemati, H. & Zarghami, E. (2012), The relationship between residents' health and the quality of the neighborhood; *Payesh Magazine*, Twelfth Year, Number One; Pp. 25-35 [In Persian].
9. Azizzade, M. & Enayati, B. (2017), The need to improve environmental security in the sustainability of urban parks; Using CPTED approach (Case study: Baharan Park, District 17 of Tehran Municipality) “; *Journal of Sustainable Architecture and Urban Planning*, Third Year, First Issue, Spring and Summer [In Persian].
10. Bahraini, S. H. (2003), *Urban design process*, second edition, Tehran: University of Tehran [In Persian].
11. Baulkwill, A. (2002) ‘Lots of conviviality’. *The Garden*, September 2002, pp693-697.
12. Blakee, N. (2015), *Social research design*; Translated by Hassan Chavoshian, Ch 9, Tehran: Ney Publishin [In Persian].
13. Clifford, Nicholas., Shaun, French & Gill Valentine., (2010) *Key Methods in Geography*; 2rd, Los Angeles: Sage.
14. Drani Arab, A (2015), *Social and spatial logic of urban context changes: the relationship between spatial configuration and presence; Case study: Nain city*; Master Thesis, Urban Design, University of Isfahan [In Persian].
15. Du, Mengbing; Zhang, Xiaoling, (2020), “Urban greening: A new paradox of economic or social sustainability? ”, *Land Use Policy* 92 (2020) 104487.
16. Gheyre Aldin, R. & Kakavand, E., (2014), Evaluation of the development of urban green space development capabilities with the approach of pocket parks in improving the quality of the historical landscape of the city “; *Urban landscape research*, first year, No. 2, autumn and winter [In Persian].
17. Gol Neshin, R. & Zaker Haghighi, K. (2017), Analysis of the role of pocket parks in strengthening social and environmental interactions of citizens in residential areas of Shiraz District 6; Fourth *International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Economy Development*; Islamic Azad University, Hamadan Branch [In Persian].
18. Habibi, D. (2013), “Study of factors affecting the decline of vitality and livability of historical and worn-out textures (Shiraz Sang-e Siah neighborhood)”; *Iranian Islamic City Magazine*, No. 14, Winter, PP 70-85 [In Persian].
19. Jamilian, M. (2011), *Park and urban green space*, Yazd University Press [In Persian].
20. Karami, T. & Soleimani, M. & Afraghte, H. & Hatami Nejad, H. (2012), Requirements of political ecology of the city: the pattern of tree canopy distribution and spatial inequality in the city of Tehran “; *Urban and regional studies and researches* Summer 2012 No. 13; pp. 1-22 [In Persian].
21. Kokabi, L. & Izadi Gharam, H. & Abdolahi, R. (2012), Collective life in public green space, an attitude to socio-cultural diversity, use of space; *Journal of Urban Research and Planning*, Year 3, Issue 11, pp. 114-97 [In Persian].
22. Kremera, Peleg, Haase, Annegret (2020), “The future of urban sustainability: Smart, efficient, green or just? Introduction to the special issue”, *Sustainable Cities and Society* 51 (2019) 101761
23. Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. London: Blackwell, Oxford.
24. Mahdavian, M. (2001), Gardens as a social institution “; *Proceedings of educational and research conferences on green space in Tehran* (Volume 19 of the Parks and Green Space Organization of Tehran [In Persian].
25. Mandeli, K. (2019). Public Space and the Challenge of Urban Transformation in Cities of Emerging Economies: Jeddah Case Study, *Cities*, 95(102409), 1-11.
26. Mansourian, Y. (2017), Phenomenology outside the borders of philosophy (Conversation text), *Monthly Information of Wisdom and Knowledge*, Vol. 6, pp. 11 [In Persian].
27. Marofi, H. & Vahidi Borji, GH. (2017), Space and the realization of urban rights: Identifying the spatial components of urban rights in order to analyze and evaluate the Nawab project in Tehran and La Defense in Paris, *Journal of Urban Studies*, 16th edition, Fall, pp. 6-14 [In Persian].
28. Marofi, H. & Vahidi Borji, GH. (2017), Space and the Realization of Urban Rights, *Quarterly Journal of Urban Studies*, No. 16, 5-14 [In Persian].
29. Marofi, S. & Bayazidi, GH. (2018), Measuring the continuity of presence in the urban public space and the factors affecting it, *Geography (Regional Planning)*, 8 (4), pp. 254-237 [In Persian].
30. Massey, H. (2002) ‘Urban farm’. *Landscape Design*. 313, pp40-41.
31. Meshkini, A. & Rahimi, M. (2010), Evaluation and analysis of urban uses with emphasis on urban green space of Golestan city “; *Journal of Geography and Regional Development*, No. 15, Fall and Winter [In Persian].

32. Mohamadi, J. & Danesh Mehr, H. (2014), Assessing the Social Impacts of Park Restoration and Reconstruction by Basic Theory (Case Study: Parks in District 18 of Tehran Municipality); *Journal of Urban Studies*, No. 7, pp. 72-61[In Persian].
33. Monin, K. (2007), *Green Dimensions of Urban Design*“, Tehran: Urban Processing and Planning Company[In Persian].
34. Movahed, S. & Tabibian, M. (2018), Analysis of attitudes and utilization of urban ecology knowledge in planning; Looking at case studies from national to local programs “; *Environmental Science and Technology*; Summer, Volume 20, Number 2 (Series 77); pp. 169-189[In Persian].
35. Nordh, Helena, Ostby ,Kjersti, (2013), “Pocket parks for people – A study of park design and use”, *Urban Forestry & Urban Greening* 12 (2013) 12– 17.
36. Nori, Z. & Soheyli, J. (2017), *The effects of green space on social health and behavior of urban residents, conference on sustainability and resilience, from ideal to reality*; Islamic Azad University, Qazvin Branch, May 20, 2017[In Persian].
37. Parsi, H.R., (2000), *Urban space, civic life, social and cultural forces*, PhD Thesis, Urban Planning, Supervisor: Dr. Manouchehr Tabibian; Faculty of Fine Arts, University of Tehran[In Persian].
38. Poor Ahmad, A, & Ziari, K. & Hataminezhad, H., (2018) , “An Analysis of the Nature of Public Space in Large-Scale Urban Tourism Projects Based on the Theory of Social Production of Space (Case Study: Tehran)”, *Urban Tourism*, Volume 5, Number 2, 135-159[In Persian].
39. Poor Ahmad, A, & Zyari, K.& Hataminezhad, H., (2018), An analysis of public space control in Tehran city parks, *Geography of Urban Planning Research*, Volume 6, Number 4, pp 649-673[In Persian].
40. Rahnamaii, M. & Ashrafi, Y., (2007), Public spaces of the city and its role in the formation of civil society from the perspective of urban planning; *Geography (Scientific-Research Journal of the Geographical Association of Iran)*; New Period, Fifth Year, No. 14 and 15 Fall and Winter; pp. 23-45[In Persian].
41. Samyari, A. & Sadeghi, Z. Rahmani, F.& Ghage Saeid, F,(2018), Landscape evaluation; Planning local parks in Tehran, with a community-oriented approach; *Journal of Environmental Sciences*, Volume 16 (2), pp. 15-30[In Persian].
42. Shareipour, M. (2016), “Right to the city and the public space of the city”, *specialized quarterly of cultural heritage and tourism*, second year, number 2, 50-66[In Persian].
43. Sozanchi, K. Tarive, S. (2011), Redesign of local parks with emphasis on the development of social relations between the residents of the neighborhood, *Naghsh Jahan Magazine*, Volume One (1), pp. 107-128[In Persian].
44. Stokes, E.C., Seto, K.C., (2018).“Tradeoffs in environmental and equity gains from job accessibility”. *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 115 (42), E9773–E9781
45. Wu, J., He, Q., Chen, Y., Lin, J., Wang, S.,(2018). “Dismantling the fence for social justice? Evidence based on the inequity of urban green space accessibility in the central urban area of Beijing”. *Environ. Plan. B Urban Anal. City Sci.*, 2399808318793139.
46. Yazdani, A. & Dadash Poor, H. (2016), The issue of presence in space: spatial awareness and agency, with emphasis on urban public space “, *Geographical Studies of Arid Areas*, Volume 7, Number 26, 73-91[In Persian].
47. Zali, N.& Mohamad poor, S. & Alizadeh, Sh(2015), Assessing the development of urban areas using the Electra model (Khorramdareh city), *Geography (Iranian Journal of Geographical Association*, New Era, Thirteenth Year, No 47 Winter; pp. 287-30[In Persian].
48. Zandiye, M. & Hesary, P. (2016), Capacity assessment of lost urban spaces with the approach of sustainable green space development Case study: Akhund neighborhood of Qazvin, *Regional Geography and Urban Planning*, No. 20, Fall; pp. 109-128 [In Persian].

شروعگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پاییز و زمستان ۱۴۰۱

دو فصلنامه علمی
معماری و شهرسازی ایران